

www.unijakm.org

УНИЈА

ИНФО

 UNHCR
The UN Refugee Agency

Број 47-48. Год. V Београд јул-август 2008. Бесплатан примерак ISSN 1820-3531

Издавање овог Билтена омогућио је Високи комесаријат за избеглице (UNHCR)

Оливер Ивановић **ОПСТАНАК УСЛОВ ПОВРАТКУ**

ОЛИВЕР ИВАНОВИЋ, ДРЖАВНИ СЕКРЕТАР МИНИСТАРСТВА ЗА КОСОВО И МЕТОХИЈУ, ПРИМИО ПРЕДСТАВНИКЕ УНИЈЕ

“Несумњиво да је повраћац прва и најважнија ствар којом ће се бавити наше Министарство. Ми ћемо се концентрисати и фокусирали на конкретне проблеме обичног човека, а мање ћемо се бавити високим политичким темама. Настојаћемо да не дође до осипања људи који се тренутно налазе на КиМ, јер ипак да можемо размишљати о повратку, што је, поново ипак, несумњиво један од наших приоритета, ако они који се сада налазе доле не буду тамо и остали”, истакао је Ивановић, на састанку са представницима Уније, основне приоритете Министарства за КиМ у наредном периоду.

ОПСТАНАК УСЛОВ ПОВРАТКУ

Разговарао: **Жељко Ђекић**

Државни секретар је непосредно по завршетку разговора са делегацијом Уније, дао интервју за “Унија Инфо” посебно истичући да питање опстанка није политичка ствар, већ ствар осећаја сигурности коју ти људи имају или немају.

“Такође, ако буде осећаја економске перспективе, онда можемо рачунати са тим, да ће људи опстати на КиМ, да ће остати, и да ће евентуално на тај начин анимирати на повратак оне који се тренутно налазе у централној Србији, нагласио је Ивановић.

❖ *Може ли да нам то јојасније?*

Ми ћемо се фокусирати на опстанак тих људи, кроз економску одрживост. Како? Стварањем услова да они живе од сопствених прихода. Наш концепт се заснива управо на ономе, што је до сада било у другом плану, а то је да ти људи живе од свог рада.

Желим да нагласим још једну важну ствар, а то је да

О ИНТЕГРАЦИЈИ

“Треба бити објективан и рећи, иако је тренутно то још увек политички деликатна тема, да је после девет и по година више него очигледно да неки људи не размишљају о повратку. Њима треба дати прилику да се интегришу тамо где живе. Питање интеграције расељених у централној Србији, неће бити само предмет Министарства за КиМ већ, пре свих, и Министарства за рад и социјална питања. Наравно да ће и остала министарства у оквиру својих ингеренција помоћи расељеним у решавању овог, за њих, егзистенцијалног проблема”, каже Ивановић.

ћемо настојати да помогнемо Српску православну цркву, схватајући њену практичну улогу на терену. Сматрамо да је она стожер око кога су се људи на КиМ окупљали у временима највећих криза и недоумица.

❖ *Зашто су потребна и одређена средства.*

Министарство ће до краја године организовати једну велику акцију, како би се обезбедила подстицајна средства у износу од 10 милиона динара. Она би се употребила за мање економске развојне пројекте, а била би пласирана преко фонда за развој Републике Србије. Можемо очекивати да ће од тренутка када Влада буде одобрила та средства, већ за 15-20 дана, бити расписан и закључен конкурс за најбоље пројекте, који ће од тог новца бити финансирани.

ПОВРАТАК - ОЦЕНА НЕДОВОЉАН

❖ *Повраћац је тема која ће, како сће рекла, сигурно да доминира. Који су регионални приоритети повратка?*

Одмах на почетку да кажем да процес повратка неће тећи онако као што је то до сада рађено. Концентрисаћемо се на северни део Метохије, а у централном делу Косова на територије које гравитирају ка Грачаница. Тиме би се створили боље услови да повратници тамо и остану. Нећемо заобићи ни друге средине где проценимо да је повратак могућ. Враћати људе само због политике се показало као бацање новца. Ми нећемо правити грешке, као што су то чинили наши претходници.

❖ *Које су, по Вашем мишљењу, основне препреке повратку?*

За сада је више него очигледно да Албанци не желе да се Срби врате на Косово и Метохију. Они покушавају

да ту своју жељу маскирају разновразним административним бирократским сметњама. Може ли се тај однос променити? Не, мислим да не може, само од себе. Зато морамо стално да вршимо притисак на њих, тако што ћемо међународне институције и организације хранити сталним примерима, како та бирократија заправо опстриуше повратак.

❖ **Рекли сте једном да део кривице постоји и на нашој страни?**

Нереалном проценом где када и у којој мери, повратак може да се догоди, лошом селекцијом људи који се враћају, ми смо заправо сами правили антипропаганду повратка. Пример људи из Српског Бабуша, којима су направљене куће, а који се у њих нису вратили, објективно су антипропаганда те идеје. Огроман труд је уложен, огромна финансијска средства, која нису неисцрпна. То објективно представља обесхрабтивање и дестимулацију међународних фактора да и даље учествују и подржавају тако нешто. То је веома лоше, и када се све то сабере у једну коначну оцену, добијамо оцену негативан. Самим тим, то истовремено делује као бумеранг на расељене у централној Србији, које још држава жеља за повратком.

ИСТА ПОЛИТИКА ДО И ПРЕКО ИБРА

❖ **У процес повраћка су укључени и органи ПИС Владе Косова. У последње време много се говори о пројекту повраћка под називом “Нова Грачаница”, који би требало да спроводи тамошње Министарство за заједнице и повраћак. У ојшцијају су велике цифре и финансијске и по броју повраћника. Како то коментаришеете?**

Ако не постоје политичке консеквенце, сигурно да се нећемо противити таквим идејама. Тим пре, јер се ради о предлозима људи, који су иначе, родом из централних делова Косова и који добро познају ситуацију. Док год они не политизују питање њихових пројеката везаних за повратак, сигурно да неће бити ни политизације с наше стране.

❖ **Ту се говори о повраћку 22 хиљаде људи.**

О томе нема ни говора. Доста добро сам информисан о том случају. Мислим да се ради о стотинак станова, а 22 хиљаде повратника сигурно неће бити. Ради се, заправо, о хиљаду или две људи који ће бити смештени у региону Грачанице. Добио сам чврста уверавања, баш од људи који су директно или индиректно у

УНИЈА КОД ОЛИВЕРА ИВАНОВИЋА

ЗАЈЕДНИЧКИ ЦИЉ УНАПРЕЂЕЊЕ САРАДЊЕ НА КОНКРЕТНИМ ПИТАЊИМА РЕШАВАЊА ПРОБЛЕМА РАСЕЉЕНИХ

Државни секретар Министарства за КиМ Оливер Ивановић, примио је 15. септембра у Београду, делегацију Уније Савеза удружења интерно расељених лица са КиМ, коју су чинили **Раде Ђирић**, потпредседник УО, **Златко Маврић** и **Александар Грковић**, чланови УО, **Драган Смиљанић**, извршни секретар Уније и **Жељко Ђекић**, новинар Уније.

Том приликом, Ивановић је информисао представнике Уније о плановима рада Министарства за КиМ и његовим размишљањима о улози невладиног сектора у решавању проблема интерно расељених лица.

“Унија, захваљујући својим капацитетима, може бити партнер Министарству у многим акцијама, како у централној Србији, тако и на Космету. Почевши од информисања, који Унија већ пет година спроводи са UNHCR-

ом, преко пројекта UNDP-а, где би се економски и на други начин помогло људима који се налазе на КиМ да тамо остану и опстану. Истински још увек нисмо сагледали све проблеме расељених у централној Србији, односно још увек не знамо колико људи у расељеништву жели да се врати, а колико жели да се интегрише. То би требало да буде заједнички задатак Уније и Министарства”, навели су представници Уније.

“Корисне, конструктивне идеје сигурно ће бити подржане. Знамо да ви можете оно што не може Министарство. Имате широку мрежу, велики број контаката који могу да буду одлучујући у преносу информација према расељеним лицима и повратним информацијама назад”, нагласио је Оливер Ивановић.

На крају састанка закључено је да је заједнички циљ, обе стране у разговору, унапређење сарадње на конкретним питањима решавања проблема расељених.

МИНИСТАРСТВО НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

“Министар, помоћник министра и ја смо људи са Косова и Метохије. Ми већ сада радимо на томе да се све виталне функције Министарства пренесу на КиМ. Ових дана отворане су нове просторије Координационог центра у Грачаници, које ће корисницима бити на располагању шест дана у недељи. Министарство све више делује на КиМ. Осим Косовске Митровице, где имамо опремљене просторије у којима и сам лично проводим два радна дана седмично, ускоро би требало да се отворе канцеларије за везу у Косовском поморављу, северном делу Метохије (Гораждевац или Осојане) и Штрпцу. То много значи за оне који доле живе, јер ћемо моћи чешће да се видимо и да расправљамо о конкретним питањима везаним за опстанак људи на том простору”, истиче Ивановић.

то укључени, да ће се ту насељавати само Срби. Мислим да је то добро и да ће тражити од нас, али и од других, пре свих међународних структура, да се озбиљно позабаве тиме. Хиљаду или две људи у Грачаници значи да ће за двадесет посто да се повећа број становника овог места. То опет тражи водовод, канализацију, приступне путеве, али то је већ пробелем за локалну самоуправу која је изабрана на локалним изборима 11. маја.

❖ *Све би то лакше ишло да је по ранијим предлозима око децентрализације Грачаница постојала општина.*

Мислим да преговори нису добро вођени и ја сам покушао да наметнем ту идеју да се питање децентрализације одвоји потпуно од статусних преговора. Сада је то још једна пропуштена шанса наше стране. Оно што радује је то да је кроз преговарачки процес, а такође и од Савета Европе, предвиђено да Грачаница буде посебна општина. Сада је важно да они који су изабрани на локалном нивоу, размишљају о томе. Да развијају своје идеје и да те идеје понуде међународним представницима. По питању децентрализације, по питању овлашћења која та општина има и да размишљају како да заокруже територију на којој ће општина Грачаница да се простире.

❖ *У томе ће им помоћи и представници Координационог центра, чији део се недавно преселио у Грачаницу?*

Несумњиво. Ми смо јако заинтересовани да они постану општина и то ће бити један од корака који ће стабилизovati становништво у региону Грачанице, Косова Поља и Липљана.

❖ *Сва наведена места налазе се јужно од Ибра. Приликом проглашења самопрокламоване Уставе Косова све изјавили”... да доношење Устава ствара сасвим другачију ситуацију за људе јужно од Ибра” и да се ви плашете да ће управо они бити жртве које ће плаћати цену српско-албанских сукоба.*

Јесте. Сваки сукоб који би се могао догодити на северу, на линији разграничења може негативно да се одрази на преостало српско становништво јужно од реке Ибра. Тамо српско становништво живи у изолованим енклавама, у знатно тежем безбедносном и политичком окружењу. Из тог разлога и с мало више одмерености, апеловао сам тада, а апелујем и данас, на мало више одмерености у изјавама, али и у потезима које вуку

људи који живе на северу. Није север све. Јесте северни део битан фактор у политичком смислу, али ту своју позицију смо, у извесном смислу, изборили 1999. године. Делом захваљујући и бољој геостратешкој позицији, чврстој и несметаној вези с преосталим делом Србије. Али, политика се не може водити до Ибра и јужно од реке Ибар. Морамо имати једну свеобухватну политику која ће обухватити све Србе и све неалбанце. Све је више и Албанаца који желе да буду део те политике.

❖ *Људи јужно од Ибра ће имати и све више административних и практичних проблема. Албанци издају и траже од становника Косова нове личне карте, возачке дозволе, регистрацију возила, редовније плаћање електричне енергије. Рекли сте да ће фокус бити на обичном човеку који ће у новонасталим условима имати великих проблема.*

На нова документа која издају косовске институције, ми као министарство или Влада не можемо директно утицати и интервенисати. Из тог разлога тражимо помоћ међународних организација. Друго и по том, за нас неважећем уставу, питање документа је у извесном смислу регулисано, тако да ми можемо користити наша документа и то не би смео да буде проблем. Хоће ли то Албанци злоупотребљавати? Мислим да хоће. Поготово сада на почетку, док не постигнемо консензус код међународних чиниоца на Косову да такве ствари не могу да се догађају. Пробаћемо код оних који су утицајни, од представника ЕУ, преко међународних канцеларија, али и преко УН администрације која је, без обзира што се смањује, још увек доле, да до злоупотреба не дође.

ПРИЗНАЈЕМО САМО УНМИК

❖ *УН администрација своје надлежности све више пребације на EULEX. Наша Влада је децидно рекла да она признаје само UNMIK на простору КиМ, али има неких представника Срба који су доле и који, поштово у последње време, као на пример Рада Трајковић, сматрају да ову мисију треба признати.*

Ценим мишљење Раде Трајковић у сваком случају, али мислим да она говори са аспекта обичног човека на Косову. Обичан човек на Косову је објективно речено забринут, јер има осећај да нема заправо ни јасну инструкцију где, шта и како, нити коме да се од међународних фактора обрати. Нажалост, не могу се сложити са

госпођом Трајковић око тога, јер што се криво роди време не исправи. Ако се EULEX успостави као мисија која је нелегална са међународног аспекта и права и аспекта мишљења Србије, што је такође веома важно, он ће тешко моћи да саживи у српским срединама. Сама чињеница да га Србија неће подржати неће баш бити прихватљив за већину Срба без обзира где живе и како живе. Друга ствар, ако ми пренебрегнемо чињеницу да је EULEX илегалан с тог аспекта, мислим да ми онда на тај начин искључујемо Савет безбедности из свих будућих дешавања. Савет безбедности нам на одређени начин даје гаранције да се тема Косово може држати у неким правним оквирима. Да упростим ствар, ми можемо наставити нашу борбу само искључиво уколико СБ буде и даље у игри. Ако се ми одрекнемо ауторитета СБ УН, онда смо сами себи сасекли за сва времена и више никада нећемо моћи да враћамо ту тему натраг.

❖ Министар Бождановић, Ви, а чини ми се и комплетно ново руководство Министарства стје у последње време, свесни ситуације, интензивирали разговоре с UNMIK-ом, по многим питањима.

Тачно. Пре свега, на правосуђе и полицију. То су та два елемента која су битна и која у суштини представљају деловање EULEX-а на Косову. Оно што нас интересује јесте да правосуђе постоји, да даје ноту правне сигурности, да буде мало више закона на улицама, и у свакодневном животу, а да то истовремено не буду институције које ће бити искључиво везане за EULEX или за Министарство независне државе Косово. Ми желимо да UNMIK остане у том смислу и да он обавља улогу не само мониторинга, него да у извесном смислу и управља тим институцијама. Можемо ли наметнути UNMIK за читаво Косово? Мислим да не можемо јер већина на Косову не жели UNMIK као супервизора, али можемо инсистирати на томе и мислим да у том погледу имамо позитивне наговештаје.

❖ Ваши претходници у Министарству за КиМ нису се много обазирали на мишљења људи који живе на КиМ. Даване су одређене директиве, пре свих људима из КПС-а, али и других институција, да напусте службу. Колико их је то коштало?

Коштале је све Србе. Такве брзе, исхитрене одлуке без размишљања, о последицама, неће бити манир овог министарства. Чак и те по нама дубоко погрешне одлуке неће бити аутоматски промењене, јер то би била

друга грешка. Нагли трзај, нагле промене, увек изазивају одређене трауме код становништва. Ми смо у овом периоду од претходна два месеца, анализирали последице тих одлука и покушавали да их санирамо. На добром путу смо да се ти људи преузму. Не можемо рећи нисмо ми криви, ми смо нова Влада и не одговарамо за оно што је било раније. Настојаћемо, да ако је могуће, код ових људи прво спроведемо одлуке које су спроводиле, али истовремено настојаћемо да ти људи не напуштају службу. Ако сви КПС полицајци буду напустили службу, каква је била одлука, ми их још и можемо удомити, али објективно Срби ће онда бити потпуно незаштићени. Поготово у оним срединама о којима чешће говоримо у овом интервјуу. То су средине јужно од реке Ибра. Ако КПС полицајци из Грачанице напусте службу, то ће место преузети Албанци, али и Шилово, Партеш, Старо Грацко, Пасјане, ново насеље у Липљану, Врбовац итд. Мислим да ће се Срби осетити много небезбедније, ако су Албанци ту, него када су у тим институцијама били Срби. Ипак, мислим да је најбоље да они сами о томе одлуче. Ми за те људе сада тражимо солуцију да не буду део косовских институција, бар не у директном смислу, него да буду под ингеренцијом UNMIK - а.

❖ Ојеш неки Срби су ушли у институције Косова, пре свега у нови сазив Скупштине и Владу Косова. Било је можда осуда тој њиховој чини.

Морам признати да је мени, у овом тренутку, тај чин ипак тешко замислив. Свако има право и, за разлику од претходног министарства, ми нећемо такве људе анатемисати, нити ћемо предузимати законске мере, јер објективно немамо такве могућности. Нити бисмо их користили у крајњој мери и да имамо. То је право сваког индивидуалца. Међутим, огромна већина Срба јасно схвата да је чврста веза са Републиком Србијом, оно што им је гарант да ће опстати доле. Упустити се у авантуру за коју не знамо како ће да се заврши, као што је ово учешће у централним институцијама, објективно представља велики проблем и бојим се да је то политичка авантура. Ти људи сигурно из тога не могу добити много, да будем прецизан, не могу добити ништа. Могу само изгубити на свом личном кредибилитету и репутацији.

Фотографије: Златко Маврић и Жељко Ђекић

СМАЊЕЊЕ ОСОБЉА

“Биће пуно рационализације, смањење броја запослених. Својевремено Координационо тело за југ Србије и Координациони центар имали су 38 запослених. Сада само за питања КиМ имамо преко 100 радника. То је нешто што морамо да смањимо. Сви они који су политички дошли, мораће да иду. Тенденција у држави је смањење бирократије, смањење административног апарата, и ово Министарство ће то исто урадити. Сада радимо ребаланс буџета, али ћемо озбиљне планове правити тек крајем године”, каже Ивановић о рационализацији особља у Министарству.

РЕПОРТЕРИ УНИЈА ИНФО БИЛТЕНА СА СПОНТАНИМ ПОВРАТНИЦИМА У ЈЕДНОМ ОД РАЗРУШЕНИХ СЕЛА У СРЕДАЧКОЈ ЖУПИ

ВРАЋА ЛИ СЕ ЖИВОТ У ЖИВИЊАНЕ!?

Крајем августа, осам носилаца породичних домаћинстава, индивидуално се вратило у село Живињане поред Призрена, зајтраживши од локалних власти, представника међународне заједнице и инститиуција система Владе Косова, да им се након вишегодишњих обећања, почну градити куће и омогући одрживи повратак. Иако им је понуђен смештај у ловачком дому, у оближњој Средској, прву ноћ повратници су провели под ведрим небом, желећи да шине манифестују своју одлучност и чврсту вољу да остану и ојстину у свом селу.

Повратнике, који су, о свом трошку, стигли редовном аутобуском линијом Београд - Брезовица, а потом комби превозом, надомак села, у касним поподневним часовима, дочекали су представници општинских власти Призрена, UNHCR-а и међународних и локалних невладиних организација. Понуду да се сместе у оближњу Средску, након краћих међусобних консултација, су одбили, захваливши се домаћинима на бризи, упутивши

Повратници непосредно по доласку са представницима локалних власти и међународних и локалних организација

се затим, заједно са њима, у село ка месту где су се некада налазиле њихове куће.

НЕКАД БИЛО...

Нису били изненађени призором, јер су само пре непуних месец дана у оквиру «Иди-види» посете, сагледали ситуацију и већ тада донели одлуку о повратку, најавивши то и представницима локалних власти. Наша екипа са колегама из Бете и Радија Дојче веле, у пратњи повратника, кренула је у обилазак села. Сваки од њих је имао своју причу. Ми смо забележили ону коју нам је испричао најстарији, **Србољуб Стојановић**, који је баш за време нашег боравка овде обележио седамдесетпрви рођендан.

«У Живињану су, до 1999. године, живеле 22 породице. Већина њих напустила је село у јуну месецу,

Освежење по доласку у село

а ја сам са супругом и још неколицином мештана, остао до краја октобра. Даље се није могло. Један комшија је настрадао, а ми смо морали да се кријемо у оближњим шумарцима. На крају нас је "покупио" KFOR, па право у Призрен, у зграду Богословије. Недуго потом експедовани смо у централну Србију. Моје путовање се завршило у Јагодина, код најстаријег сина, који је тамо и пре живео", прича у даху витални старац, док покушава да сакрије уздрхтале руке. Узбуђен је, а како и не би био. У његовим годинама поново кренути из почетка није лако. Али гледајући у очи овог некадашњег грађевинца, који је много тога прошао у животу, учинило нам се, да је повратак заиста његов коначан избор.

САМОСТАЛНА ОДЛУКА

Обилазећи кућу, **Векослав Петровић** нам показује место где се некада налазила столарска радионица његовог оца. Остале само контуре врата. Све остало

Векослав Петровић - Коров на темељима куће

РЕПОРТАЖА

уништено. Пребирајући по разбацаним стварима, прекривеним шибљем, Векослав проналази кљешта. “Бар је нешто остало, бар нека успомена на оца”, прича нам, додајући да је воља за повратком велика и да неће сигурно отићи из села док им се, бар делимично, не омогуће услови живљења какве су имали до одласка са ових простора.

Недалеко одатле, у самом центру села, где се још увек налазе контуре Дома културе, затичемо **Радована Стојановића**. Један од најмлађих у овој групи каже нам да овај повратак није случајан. “Ми смо самостално одлучили да дођемо. И то смо пре месец дана јавно, приликом обиласка наших домова рекли представницима локалних власти и међународних институција. Није нас довела ниједна организација. Својим средствима смо платили пут. Зато посебно желим да нагласим да у овом чину нема ни било какве политичке конотације. Само жеља за обновом наших домова и ако се створе услови за опстанак, кроз неке видове запослења, ето нас опет овде”, истиче Радован, показујући нам кривудава стазу према оближњем селу Речане, где су некада похађали основну школу.

ПОД ВЕДРИМ НЕБОМ

Време просто лети. Пада и први мрак. Представници UNHCR-а обећавају помоћ у основним прехранбеним намирницама. **Игбалка Рама**, општинска службеница за повратак у Призрену, већ за сутра најављује посету

Уз лођорску ватру

челних људи општине. Повратници остају сами. Помало језив осећај, бар за нас који до сада нисмо имали прилику да прве прохладне јесење ноћи проводимо у

разрушеном селу, на 800 метара надморске висине, на обронцима Шаре. И то под ведрим небом. Распремају се приручни лежајеви. Дувају душеци, постављају шаторска крила и пали ватра. Због хладноће, али и дивљих животиња, образлажу нам домаћини. Ноћ пролази полако. Смењују се приче. Догоревају остаци сасушених стабала шљива. Са последњим пламичцима ватре стиже и јутро. Прохладно, али ведро.

Сутрадан од UNHCR-а стижу и основне намирнице, прибор за ручавање. Велика шерпа за кување. Нешто

Представници општине Призрен у посети повратницима

касније, долазе и највиши представници општинских власти Призрена, на челу са председником Извршног већа и два потпредседника Скупштине општине. Они су затражили од Живињанаца да још једном преиспитају своју одлуку о алтернативном смештају, јер, како су рекли, услови у којима тренутно живе, не доприносе одрживом повратку.

Одлучни у намери да остану овде, али и да донекле испоштују општинске челнике, повратници су наредну ноћ провели у једној од полупорушених кућа, очекајући **Бобана Станковића**, министра за заједнице и повратак у Влади Косова. Са министром, стигла су и конкретна обећања о евентуалним решењима ове ситуације.

МОЈА ОБАВЕЗА

Представник села упознао је министра са историјом села, посебно нагласивши да је шест породица Живињане напустило тек на интервенцију Црвеног крста и KFOR-а крајем 1999. године. “Да би се повратак остварио потребна је обострана жеља и наша и ваша. Ми смо дошли овде, остаје да Ви испуните ваш део обавезе

ОБЕЛЕЖЕНА СЛАВА СЕЛА

Мештани Живињана су први пут након десет година обележили славу села Свету Недељу, како се и зове, у мартовским догађањима до темеља порушена, сеоска црква.

Уз велики број људи, за садашње време, из читаве Средачке жупе, Брезовице, Штрпца, Призрена, али и већи број расељених који су пристигли из централне Србије, обележили смо овај наш празник. Тешко је описати речима како смо се осећали. Договорили смо се, да ћемо осим кућа обновити и ову нашу светињу, у којој ћемо моћи запалити свеће мртвима, а надамо се ускоро крстити и новорођенчад. Драго нам је да је на овај дан са нама овде био и министар Станковић, јер то буди наду у коначан опоравак нашег села рекао нам је Векослав Петровић, један од највећих заговорника повратка у Живињане.

и одрадите свој посао”, истакао је Радован Стојановић.

“Ја не бежим од тога. То је на крају моја обавеза, као министра за повратак, посебно што потичем из српске заједнице, и све ћу учинити да вас већ ове године

Министар Бобан Станковић у облиаску села

уврстим у програм обнове, с обзиром да није дошао велики број представника породица. Дубоко се надам да ћемо изнаћи средства већ ове године, а за следећу сигурно неће бити проблема, не за 5, 7, 9 него већ можда и за 15 породица”, рекао је министар Станковић, додајући да ће се неке ствари решавати одмах. Обећао је, на тражење повратника, да ће у сарадњи са општином бити набављена цистерна за воду. Фрижидер, шпорет и агрегат доставиће Министарство, док ће се два контејнера набавити у сарадњи са UNHCR-ом. Ипак министар је још једном апеловао на повратнике да се сместе у објект у Средској, јер ће почетком хладних дана тешко моћи опстати у контејнерима. На крају посете, још једном је поновио да ће Министарство ове повратнике сигурно сврстати као приоритет у наредној години.

У пратњи домаћина, министар Станковић је потом обишао село, као и остатке порушене цркве Свете Недеље, где су га мештани упознали са њеном историјом. Нагласили су да црква има одређене заједничке елементе са манастиром Високи Дечани, што би требало да значи да је грађена у исто периоду када и ово

Обећања министра на темељима порушене цркве

велелепно здање. Обновљена је 1936. године, а потпуно је уништена у мартовском погрому 2004. године.

ПОМОЋ ИНСТИТУЦИЈА

Пре него што је напустио село, министар још једном поновио своја обећања, посебно нагласивши да је имао консултације за замеником премијера Владе Косова Хаджредином Кучијем, који му је рекао да је Влада заинтересована за њихов повратак и да ће им дати пуну подршку у томе. Министра Станковића, представнике села и невладине организације Свети Спас, у свом кабинету, примио је и градоначелник општине Призрен.

« Општина Призрен је минијатурно Косово, што се тиче структуре становништва. Нисмо имали проблеме до данас и ја не видим због чега ви сада чините проблеме », обратио се представнику повратника **др Рамадан Муја**, градоначелник Призрена, правећи алузију на то због чега они нису прихватили смештај у Средској, већ су две ноћи спавали под ведрим небом. «Мислим да је Влада Косова спремна да вам изађе у сусрет, али морате схватити да у току једне ноћи куће не могу да се направе», појаснио је Муја.

У кабинету код градоначелника др Рамадана Мује

Одговарајући на његове речи, Радован Стојановић, представник села Живињане, нагласио је да циљ повратника никако није био да својим гестом испровоцирају неког, посебно не локалну самоуправу, већ су две ноћи провели под ведрим небом само зато како би показали вољу за повратком и скренули пажњу на досадашња неиспуњена обећања дата житељима овога села.

Пред наш полазак, Шара је показала и своје друго лице. Мање лепо. Почеле су и прве јесење кише. Повратници нам рекоше да их ни то неће поколебати. Одлазимо у нади да ћемо их приликом наредне посете затећи у много бољим условима и да ће се у село Живињане вратити живот.

ДЕСЕТАК ДАНА КАСНИЈЕ

Нисмо дуго чекали поновни сусрет са мештанима Живињана. Искористили смо прилику да одвојимо мало

ЧЕСТИТКА ЗА ХРАБРОСТ

- Честитам овим храбрим људима на одлуци да се врате, под оваквим условима, а посебно на томе како су провели прве две ноћи овде. Као министар за повратак и заједнице учинићу све да им изађем у сусрет и да изградимо објекте у којима ће они моћи трајно да остану овде рекао је, за наш лист, министар Станковић, непосредно по обиласку Живињана.

времена и заједно са расељенима који су ишли у « Идидиви » посету селу Локвице, удаљеном неколико километара од Призрена, обиђемо «старе» познанике. Захваљујући, пре свега, представницима UNHCR-а и ICMS-а, нови сусрет представљао је и пријатно изненађење. На месту где су проспавали прву ноћ, под звездама, окружени тракама издвајају се два контејнера. Чистије и уредније него у полупорушеној викендици. На зиду једног од њих, икона, дар братства манастира Светих Архангела, с поносом нам показују домаћини. Недалеко одатле цистерна са водом.

Агим Пирку, из призренске канцеларије UNHCR-а, каже да је ова организација, заједно са партнерима из

Испуњена обећања, стигли контејнери и вода

ICMS-а испунила своја обећања. Осим контејнера и цистерне, на видном месту налази се и материјал за поправак куће у којој су расељени преспавали неколико ноћи. На кући су видљиве нове степенице, поправљени прозори. Стиже јесен, а Шара је позната по својој ћудљивости. И Министарство за заједнице и повратак је испунило своја прва обећања. Набављен је агрегат, фрижидер, шпорет. Свака част. За сада. Само када ће почети изградња кућа? Неке од повратника већ издаје стрпљење. Ипак, већина верује да ће и друга дата обећања министра Станковића бити испуњена. Треба издржати.

ЖИВНУЛО ЖИВИЊАНЕ

У неколико возила стиже повећа група Локвичана. Поздрављају се са домаћинима. Препознатљиво, метохијски. Питају се за здравље, породице, али повратак је

незаобилазна тема. «Прислушкујемо» разговор Србољуба Стојановића, са **Славојком Станковић** расељеном из Локвице. Подробно јој објашњава да је већ

Расељени из Локвице у обиласку повратника

дванаест дана ту. Да се издржава. Да је много боље, него када су дошли. «И ми ћемо да се вратимо», не остаје му дужна ненадана гошћа. «Ма само једно собче да нам направе, било би нам доста. Да не спавамо код комшија. Хвала им на гостољубивости, али своје је своје », прича Славојка.

Други обилазе куће. Видљиво је да их је заинтересовао повратак у Живињане. Буди наду и њима. Они старији су и најозбиљнији у тим намерама. Или се бар нама тако учинило. Јабукe и остало воће просто маме. Непрскано, кажу домаћини. Да село не чине куће већ људи, имали смо прилику да се још једном уверимо. Живнуло је Живињане. Нажалост, само накратко. Онолико колико је трајао обилазак. Локвичани полагано одлазе. Још једно поздрављање и махање рукама.

Ручак за госте из Локвице

Најјачи остају. Остају и обећања донатора и Министарства за заједнице и повратак . У вољу повратника да остану до изградње кућа, али и након тога, нико не сумња. На крају, преостаје да се запитамо, да ли су само финансијска средства проблем повратка ових људи?

Забележили: Златко Маврић и Жељко Ђекић

ИРЛ ИЗ ГОРЊЕ И ДОЊЕ ЛАПАШТИЦЕ, У ОРГАНИЗАЦИЈИ ДСИ-а И УДРУЖЕЊА «ЗАВИЧАЈ ЗА ПОВРАТАК» ПОСЕТИЛА СВОЈА ИМАЊА

НИШТА КАО РАНИЈЕ

Крајем августа месеца, уз подршку UNHCR-а и Данског савета за избеглице, представници удружења "Завичај за повратак", повели су групу од десетак корисника у "Иди-види" посету оштини Подујево и селима Горња и Доња Лапаштица, која се налазе у околини овог града. За ту посету мештани ових села су дуго куцали на врата Удружења будући да је већина расељених из ових села шренуто уточиште пронашла у Кражујевцу и Куришумлији.

Најстарији међу њима, **Световид Чукурановић** и **Бора Дељанин** су једва чекали да кренемо на пут, како би обишли своје куће, имања и срели се са комшијама Албанцима. На пут са ИРЛ је кренула и **Доста Палић**, представница удружења «Завичај за повратак».

ИМАЊА БЕЗ КУЋА

У Горњој Лапаштици смо прво обишли имање и куће, које то више нису, породице Јеремић. Уз пратњу UNHCR-а, KFOR-а, OSCE-а, КПС-а и ДСИ-а, нашим корисницима се чини лакше боравити на рушевинама и присећати се где се шта налазило и како је изгледало. Теже им је када полако напуштамо имање и када се свако повуче у свој кутак комбија, који нас превози, и тугује. А разлога за тугу је много, поготово када се

Под будним оком међународних снага

нађете на гробљу и не препознајете гробове или једноставно не можете до њих допрети. Гробље у Горњој Лапаштици је зарасло у коров и дрвеће високо преко 15 метара. Шпански официр KFOR-а упорно покушава да сними и тамо неке дочара, величину дрвећа израслог за ових девет година. Иде за сваким нашим човеком и снима. То их још више узнемирава и чини тужним.

БЕЗ ПОЗИВА НА ПОВРАТАК

На излазу из гробља, **Бору Дељанина** чека стари познаник, Албанац. Некада су заједно чували стоку. Поздрављају се и питају за здравље. Стари Албанац каже, очистиће он гробље, нека му нешто плате. Спуштамо се даље, ка кући Дељанина. У дворишту родиле

Разговор са комшијама Албанцима

јабукe, а пошто је врућина сви излазе да се освеже плодовима овог непрсканог воћа. Узалуд Бора, а и остали присутни, чека да се његов комшија и доскорашњи пријатељ Албанац појави. Да га поздрави и евентуално позове да се врати на своје уништено имање. Комшије нема. Нико се не појављује, а ми морамо даље. У комбију гробна тишина, као да сви саосећају са болом чика Боре. Изгледа као да му је тек сада постало јасно да су се ствари промениле, да ништа више није као што је некада било.

КОД АЛБАНАЦА НА КАФИ

У Доњој Лапаштици породица Чукурановић обилази своју имовину. Пуно комшија је изашло да се поздрави са њима. Световид иде с краја на крај окућнице. Куће нема, а он као да би хтео сваки предмет да дотакне. Бака Чукурановић, свратила код комшија да попије кафу. Некада им је, каже, гледала у шољу и добро су се слагали.

У Подујеву, обилазимо насеље код црепоциглане, где су четири српске куће узурпирани од стране Албанаца. Они излазе да се поздраве. Мало су унезверени и из погледа и понашања се види да се осећају кривим, али немају где, кажу. Махом су ту смештене угрожене породице. Општински челници тврде да нису могли да спрече узурпирање српских кућа и имања, али се надају да ће доћи дан када ће сви узурпатори морати да их напусте и уступе правим власницима.

У ЦРКВИ У ПОДУЈЕВУ

Српско гробље у центру града скроз уништено. Људи не могу да пронађу гробове својих рођака и пријатеља. Упорно их траже, а по неки из очаја одустају. На крају доносимо одлуку да свеће, уместо на гробове, запалимо у цркви коју треба да обиђемо. Црква у Подујеву је уништена у погрому 17. марта 2004. године. Слика паљења и скидања крста са ове цркве је обишла цео свет. Црква је сада изграђена, обновљена, али није иста. Сабласно празна. Немају се где запалити свеће. Нема ни икона, ни иконостаса. Гробље у црквеном дворишту скроз уништено. Људи су за то чули и знали,

Порушени сјоменици на гробљу у Подујеву

Учесници посете у празној цркви

али када све то виде својим очима осећају се увређено, понижено, чак и сувишно. Сматрају да је то и учињено да би се они тако осећали и заувек отишли са својих огињишта.

САСТАНАК У ОПШТИНИ

У погледу расељених се види све јача одлучност, да још снажније затраже подршку да се врате на своја имања, што и изражавају на састанку у општини Подујево. Челници општине подржавају њихов повратак јер, кажу, имовина је светиња и треба је чувати. Расељени се плаше и изражавају сумњу да то није само фраза, јер нема резултата, а прошло је много времена. Састанку у општини су присуствовали сви који раде на процесу повратка. Највише питања је било у вези узурпираних имовина. Нажалост, одговоре на та питања нико није могао да да. Надлежни из Косовске имовинске агенције нису дошли, иако су били позвани. Но, како су ИРЛ истакла, ово је био први корак у доношењу коначне одлуке о повратку, али сигурно неће бити и последњи. Њихов представник ће од сада учествовати у раду ОРГ Подујево и настојаће да се створе услови за повратак у Горњу и Доњу Лапаштицу. Ми им желимо успеха у томе и пружићемо им сву могућу подршку на том путу.

Текст и фотографије: Доста Палић

ЛОКВИЦА - ПРОЦЕДУРЕ КОЧНИЦА ПОВРАТКУ

Расељени из Призрена, рођени у селу Локвица-општина Призрен, захваљујући Данском савету за избеглице и партнерској организацији из мреже Уније, посетили су, почетком овог месеца, своје родно место и на састанку са званичницима задуженим за повратак изнели своју недвосмислену вољу за повратком. Уместо очекиване подршке, добили су одговор да по процедурама UNDP-а, између осталих критеријума, они који су пре егзодуса живели у граду Призрену, не подлежу асистенцији за изградњу кућа на селу. Нису помогла објашњења расељених да су им гробови најмилијих у Локвици, а не у Призрену, што говори о њиховој привржености селу, те да се безбедније осећају на селу него у граду. UNDP је истакао да расељени могу да се врате, али уз њихову подршку само у место из којег су избегли, односно у град Призрен. што не значи да друге донаторске организације неће подржати повратак у село. Као разлог томе, представник UNDP-а Призрен, изнео је недовољну селекцију осталих донаторских организација, због чега су сада новоизграђене куће празне. Са друге стране, куће које је у призренској општини изградио UNDP, 95% су настањене. На питање расељених, колико треба да се чека од повратка до почетка реконструкције, алудирајући на спонтани повратак расељених из Живињана, одговор општинског службеника за повратак је био 60 дана. Ипак, ова "Иди-види" посета је имала и своју добру страну. Расељени су имали прилике да прошетају Призреном, посете повратнике у Живињану и упознају се са начином живота. Оду у организован шопинг и ручају у самом центру града, "код Суље". Онима који су по први пут после 1999. године посетили Призрен, топле рамазанске питарке и ћуфте су биле измешане са укусом суза.

(Текст и фото: З. Маврић)

БОБАН СТАНКОВИЋ, МИНИСТАР ЗА ЗАЈЕДНИЦЕ И ПОВРАТАК У ВЛАДИ КОСОВА

- До краја ове године требало би да се у Лайљем Селу изгради 60 станаова, за исто толики број повраћничких породица. Очекујемо да се у истом временском периоду направе куће и заживи повраћац у селима Клобукар, оштина Ново Брдо, као и Синаје и Ђураковац у оштини Исток. Надамо се да ће се извршити реконструкција 12-15 кућа у ужем градском језгру Призрена, са чиме би, иренушно расположивим средствима, заокружили једну целину у сфери повраћака у овој календарској години - истакао је за Унија ИНФО, Бобан Станковић, најомињући да ово нису обећања већ реалне могућности Министарства за заједнице и повраћац.

УПРОСТИТИ ПРОЦЕДУРЕ ПОВРАТКА

Прошло је осам месеци од када је у “врућу” фотељу, првог човека Министарства за повратак и заједнице у Влади Косова, засео **Бобан Станковић**, члан руководства Српске либералне странке Косова. Довољно времена да се подвуче црта из досадашњег рада и одреде приоритети за наредни период.

❖ Управо због тога, на самом почетку разговора, ишћали смо га, да нам у најкраћим рцима, каже ишта је урађено у делокружу рада Министарства од када се он налази на његовом челу.

Мислим да смо пуно тога урадили у односу на претходни период. С обзиром на рад мојих претходника, односно на њихове резултате, наш почетак је био релативно тежак. Створен је један лош имиџ Министарства, који нас, нажалост, и даље прати, и само на његовом побољшању уложили смо много труда и рада како би променили ту слику. Министарство за заједнице и повратак, у ових осам месеци, има другачији приступ према реализацији пројеката и због тога смо имали великих проблема.

❖ У једном од Ваших ишћуја, навели сће да се ио односило на створити у реализацији пројекта. Било је шу кажу проблема и са међународним организацијама које учесћују у повраћку расељених.

Нису то неки проблеми који се не могу превазићи. Ми смо једноставно хтели, односно ја као министар, направити селекцију пројеката за ову годину и тачно одредити који ће се пројекти реализовати и са коликим буџетом. Ту су настали проблеми. Наиме у Министарству је постојала једна комисија (ВАС) која се бавила релокацијом буџетских средстава. Та комисија је престала са радом једногласном одлуком Владе Косова јер нема потребе за нечим што само успорава рад. Министарство ће у даљем периоду преузети улогу лидера у имплементацији пројекта, односно повратку свих расељених и прогнаних лица с Косова, зато што је то један од његових основних задатака. Нагласио бих да

ми те људе нисмо склонили из процеса повратка, већ смо их само удаљили из процеса одлучивања како и где ће се трошити средства из буџета Владе Косова.

❖ Да би иај процес иекао брже?

Апсолутно. Таква гломазна и неефикасна администрација је кочила цео процес повратка. Даћу вам само један пример. Од тренутка када расељено лице изрази жељу за повратком на Косово, па док се не испоштују све процедуре повратка, прође три до пет година. Сувише дуг процес, јер сложићете се, да се људи интегришу у новим срединама у расељењу. После неких осам или десет година многи губе жељу да се врате у своје домове, а ако им ви то још разним административним путевима кочите, није ни чудо што се мали број њих одлучује за повратак.

“НОВА ГРАЧАНИЦА” ЗА СРБЕ

❖ У последње време има доста оиречних мишљења изнесеных у јавности око реализације пројекта “Нова Грачаница”. Можете ли да нам кажете нешто више о иом пројекту?

Српска либерална странка већ годину и по дана ради на том пројекту. Представљен је и на донаторској кон-

РАШИЋ УМЕСТО СТАНКОВИЋА

Непосредно пред штампање овог броја УНИЈА ИНФО Билтена, сазнали смо, у Министарству за заједнице и повратак, да је досадашњи министар **Бобан Станковић**, поднео оставку.

На његово место, према доступним информацијама, именован је **Саша Рашић**.

Досадашњем министру Станковићу захваљујемо се на успешной сарадњи, а надамо се да ћемо исту такву сарадњу имати и са новоименованим министром Рашићем.

ференцији у Бриселу. Добили смо позитивне сигнале да ће тај пројекат добити и одређена средства како би се реализовао етапно у наредне три године. Ради се повратку 21 хиљаде Срба на потезу између Лапљег Села и Грачанице, односно централног дела Косова врло битног за српски народ. Приликом насељавања у том делу они ће пре свега имати изузетно добар пријем код српског народа, јер се ради о једној компактној српској целини која живи на том потезу. Надам се да ћемо у наредне три године, враћати по седам хиљада Срба. Пројекат је достигао цифру од 560 милиона евра.

❖ *Кажите ми када би требало конкретно да се почне са његовом реализацијом?*

С обзиром на средства која ће нам бити на располагању у 2009/10 и 2011-ој години, требало би да се заврши читав посао.

❖ *Неки вас оптужују да овим пројектом желите да промените чисту српску етничку средину у централном Косову.*

Управо зато и наглашавам да је то предвиђено само за Србе повратнике, из свих бивших република Југославије. Апсолутно само за Србе повратнике.

❖ *Рекли сте једном приликом, да ће расељени смештени у колективним центрима имати предност у односу на друге приликом реализације овог пројекта.*

Наша циљна група, односно приоритет је да те људе извучемо из колективних центара, јер су услови за живот у њима изузетно лоши, да не кажем катастрофални. У том смислу ћемо у планираних 60 станова у Лапљем Селу, предност дати управо тој циљној групи, нашем народу у расељењу смештеном у колективним центрима.

❖ *Кад би требало тај пројекат да почне и докле се дошло ако је већ почео?*

- Пројекат у Лапљем Селу је већ кренуо. Урађена је тендерска документација. Добили смо извођача који је кренуо с радовима. Пројекат ће бити завршен за четири месеца и надам се да ће повратници већ ове године моћи да користе ове своје станове.

❖ *Који су то остали пројекти?*

У Клубукар, село у општини Ново Брдо, планирамо да вратимо 18 српских породица. Тендерска документација биће ускоро завршена и врло брзо се очекује почетак радова. У општини Исток радимо на повратку 10-15 породица у Ђураковац. У истој општини актуелан је концепт документ за повратак у село Синаје. У Синају ће бити враћено 17 српских породица, а то радимо у сарадњи са НВО "Европска перспектива", која је преузела обавезу да имплементира тај пројекат и не да се надам, него сам убеђен, да ће сви ови пројекти бити урађени до краја године, како би се повратници могли уселити у своје нове домове.

❖ *Нажалост, рећко се помиње повратак у градове. Шта ће се да урадите по том питању?*

Обећао сам расељеним лицима да ћу покушати све да урадим како бих их вратио у градове, с обзиром да Срби тренутно, сем северног дела Митровице, тамо не

ПОЗИВ ПОВРАТНИЦИМА

- Користим ову прилику да се обратим свим расељеним лицима која сматрају да треба да се врате да то ураде на принципу добровољног повратка. Овде су се услови драстично променили у односу на претходни период и безбедносна ситуација на Косову, од ратних догађања, никада није била боља. Примајућа заједница, односно Албанци, расположени су да прихвате те људе, своје комшије који су расељени са ових простора и ово је својеврсна прилика да их позовем да се сви врате на Косово. Надам се да ћемо у сарадњи с Министарством за КиМ Владе Србије, изнаћи могућности да са једне и друге стране помогнемо тим људима да се врате у своје домове, истакао је министар Станковић.

живе. То је један од мојих великих изазова и једна обавеза према тим људима да се врате тамо одакле су расељени. Конкретно, град Призрен ће бити један од пројеката и очекујемо да се тамо врати од 10-15 породица.

❖ *Да ли има још неки пројекат који бисте желели да истакнете, а нисмо га поменули?*

Има још пуно пројеката. У Министарство долази пуно концепт докумената (КД), поменућу Рудник у општини Србица. Посебно треба истаћи и интерно интерно расељена лица, смештена у колективним центрима и контејнерима широм Косова. И њих ћемо уврстити у наше програме и пројекте.

ОМОГУЋИТИ ОПСТАНАК

❖ *Кад се људи враће у своје домове треба им помоћи да ту остану, да та села заживе, енклаве ојстину. Били смо у неким местима где се су људи враћали, конкретно у С. Бабушу, М. Талиновцу и још неким местима у општини Урошевац. Они се тамо налазе егзистенције.*

То је нешто што ће бити приоритет у нашем даљем раду. Свесни смо да није само довољно направити куће и вратити људе. Једноставно треба им омогућити одрживи повратак, кроз запослења, кроз мини фабрике, неке развојне програме, где ће моћи сами за себе, и за своју породицу, остварити нека примања, како би могли да опстану на овим просторима. У том делу, очекујем помоћ Министарства за КиМ у Влади Србије, из простог разлога што до овог момента нисмо имали апсолутно никакву сарадњу ни по питању повратка ни по путању економске одрживости истих тих повратника, који су се вратили на просторе Косова.

❖ *Да ли Ваше Министарство има планове како да помоћи повратнике. Кроз новчану помоћ, зградње, пољопривредне машине...*

Постоји широк спектар начина како можемо да помогнемо те људе. Онама који се врате на просторе Косова потребно је запослење. С обзиром да је за мањинске заједнице резервисан одређен број места у свим

институцијама са Владом Косова договарамо да се повратници запосле у одређеним институцијама система. Конкретно, српска заједница треба да буде запослена са 11,5 процената. Значи ту је много простора, међутим, као што знате, због сигнала претходне владе, односно министра **Самарџића**, људи су бежали из ових институција, Једноставно нису хтели да прихвате једну реалност на Косову, нису хтели да прихвате било коју врсту посла, како би могли да остваре примања за себе и своју породицу, а самим тим и свој опстанак на Косову.

❖ **Већина њих је изашла из косовских институција.**

Да. Ево конкретно можемо да разговарамо о ситуацији с Косовском полицијском службом (КПС). Њима је изузетно потребан тај српски кадар, поготово у српским срединама. Тврдим да је излазак Срба из КПС-а грешка. Све то је резултирало с несигурношћу људи који живе на просторима косовског поморавља, централном делу Косова, где и сам живим и другим. Сва српска села су остала без велике дозе сигурности, с обзиром да су та иста села обезбеђивали Срби припадници КПС-а.

❖ **Многи заједнички позивају шизм, индивидуални повратак. Појединци имају и жељу и вољу да се врате. Ових дана смо били сведоци спонтаног повратка у село Живинице.**

Постоји изузетно велика воља за повратком тих људи. Једноставно, много им је боље вратити се на своја огњишта него живети тамо у неком колективном центру. Ми ћемо тим људима и свим другим који изразе жељу, у границама наших могућности, пружити конкретну помоћ.

❖ **Једна од кључних ствари, осим ових је и некаква врста социјалне помоћи. Ви сте повратницима и онима који су у принципу остали и ојстали на просторима Косова пружили одређену помоћ.**

- Да, ми смо то омогућили одређеном делу популације на Косову. Не само Србима, ја сам министар за мањинске заједнице на Косову, већ и Ромима, Ашкалијама, Египћанима, Турцима, Бошњацима, свима њима смо кроз разне видове помоћи, из нашег буџета, кроз субвенције и на друге начине пружили смо помоћ свим заједницама и сматрам да су они у овом тренутку задовољни тиме.

❖ **Било је неких информација да ће повратници добити неку врсту финансијске помоћи. Колико има истине у томе?**

Апсолутно. С обзиром да наш, да тако кажем, сиротињски буџет, који за ову годину није нешто импозантан, то тренутно неће бити могуће. Са већим буџетом у наредној години, надам се да ћемо боље покрити и тај економски део кроз разне видове давања тим људима, како би се лакше интегрисали и једноставно опстали на овим просторима.

❖ **Било је речи да ће добити и редовну новчану месечну помоћ?**

- Да, то је предвиђено у КД за Призрен. Ту ћемо кренути с једним пилот пројектом и обезбедити одређена финансијска средства месечно, како би се они у првој години дана некако интегрисали и снашли, јер

за разлику од руралних средина њима се не могу давати грантови у нпр. пољопривредним машинама и сличним пројектима.

Они су у специфичној ситуацији. У граду немају могућности да остваре друга примања која ће их задржати на том простору и управо из тог разлога смо се определили за ту врсту финансијске помоћи у првих годину дана.

САРАДЊА СА ИНСТИТУЦИЈАМА

❖ **Да би све то могло да се ради морате имати сарадњу, пре свега, са Вашом Владом, односно њеним другим ресорним министарствима ...**

Имамо добру подршку Владе, пре свих премијера. Из српске заједнице имамо још једног министра, Ненада Рашића, задуженог за рад и социјална питања. С обзиром да се бави баш овом проблематиком имамо изузетно добру и плодну сарадњу. Урадили смо низ заједничких пројеката у претходном периоду. Рећи ћу вам само да правимо једну зграду за социјално угрожене у Грачаници са укупно 20 станова.

❖ **Битна ствар је и сарадња с међународним организацијама, Влада у Србији не признаје никога осим UNMIK-а. Ви, као и још неки српски челници, сматрате да се мора сарађивати и са другима, као на пример са EULEX-ом.**

Ми, а под тим подразумевам све Србе јужно од Ибра, живимо у једној специфичној ситуацији, односно окружењу, у односу на северни део и хтели или не хтели, морамо бити упућени на те институције, па и на EULEX. Пошто држава Србија у овом делу нема механизме заштите својих грађана, сем финансијске помоћи, не видим на који други начин може помоћи својим сународницима широм Косова.

❖ **Имаће ли контакте са представницима Владе Србије?**

Као што сам раније рекао, са бившом гарнитуром Владе Србије задуженом за Косово, нисмо имали никакве контакте. Зато се искрено надам да ће нови челни људи у Министарству за КиМ Владе Србије, имати више разумевања за проблеме Срба јужно од Ибра и да ћемо, за разлику од прошле гарантуре, имати шири вид сарадње за добробит српског народа.

Разговарао: **Желько Ђекић**

О УДРУЖЕЊИМА

- С обзиром да немамо конкретну и директну сарадњу са Владом Србије, ми смо једноставно упућени на сарадњу са удружењима расељених. То је нека спона између Министарства и расељених људи широм централне Србије и Црне Горе. У овом тренутку имамо изузетно добру сарадњу с неколико удружења. Ми смо с Унијом, односно "Унијом М" која окупља више НВО, које раде широм Србије, потписали један Меморандум о разумевању и сарадњи. Они конкретним активностима помажу повратку расељених и ми ћемо им у томе помоћи.

СА ПОВРАТНИЦИМА У “ИДИ-ВИДИ” ПОСЕТИ СЕЛУ ТОМАНЦЕ

УЗ СОПСТВЕНУ ОДГОВОРНОСТ

Мешовито село Томанце, неколико километара удаљено од центра Источног, према Бураковцу, односно мајоритарном њу Косовска Митровица – Пећ, до 1999. године имало је већина српских кућа. Након прогона српског становништва, исте године, ниједна кућа није остала чистава. Девет година после, зрупа мештана, од којих већина први њу, захваљујући Данском савету за избеглице, кренула је у обилазак својих имања.

Горњи део села, у којем су биле концентрисане српске куће и имања, једном приликом је посећен. Доњи део кућа, које се налазе измешане са албанским, од 1999. године није посетио нико.

ДЕВЕТ - КАО СТОТИНУ ГОДИНА

На први поглед и ова “Иди-види” посета је требала да буде рутинска, као и многе до сада организоване од стране Данског савета и њихових партнерских органи-

У мислима расељених – поглед из манастира Гориоч код Источног

зација из мреже Уније. Удружење “Свети Спас” је, као сарадник у овој активности, на пут повело 14 интерно расељених лица са привременим местом боравка у Београду, Панчеву, Горњем Милановцу и Ћићевцу.

Већина расељених је у Томанце кренула по први пут после 1999. године. Нормално за такве прилике, неспокој, ишчекивање и знатижеља. На самом почетку путовања група не пуно причљива, али видно замишљена под бременом проблема и сталне непознанце, да ли живот наставити у избеглиштву (блаже речено расељеништву) или се вратити у неизвесност. И једна и друга варијанта изгледају прихватљиве. Са друге стране, ни једна ни друга не уливају спокој. Које зло (или добро) одабрати од могућа два. О свему томе гласно размишљају и размењују искуства моји саговорници. Нико не није добро. Ни онима који на очиглед живе солидно и које смо преузели испред лепих новоизграђених кућа, али ни онима који су дошли из колективних центара. Материјално богатство је само привидно, у збили, нико од њих није на својем.

Кренули смо у раним јутарњим часовима, када ни кокошке, како старији кажу, у то време не носе јаја. Ипак уз већ наведена размишљања и размену информација комшија и рођака, који се нису видели девет пуних година, пут брзо протиче. Као и код свих оваквих посета, приликом приближавања административном прелазу Јариње, осећа се тајац, знатижеља, горчина. Прати се свака стопа и начин живота у Лешку, Лепосавићу, Звечану, Косовској Митровици. Прелазимо у јужни део Косовске Митровице. Приметнији жагор. Констатација да се много више и луксузније гради него у српским срединама. И опет питање - одакле им толико пара? Да ли је могуће да је међународна заједница више улагала на повратак и одрживост Албанаца, него Срба? Или је у питању нешто друго. У сваком случају, сви су јединствени, не гради се од пара косовске привреде, јер је евидентно да ништа не ради. Што се више приближавамо источној општини жагор постаје све већи. Пределу су све познатији па и коментари чешћи. Синаје, Ковраге, Србобран. Освежава се памћење. Чујем у позадини све нервозније сапутнике, свако жели

Долазак у њу КFOR-а

да је у праву. Не разазнају се границе села. “Ви, бре, као да сте изашли пре 100 година, а не девет. Па зар не видите да су оно Ковраге”, чуди се **Радмила Маслар**. Са чежњом се гледају повратничке новоизграђене куће Срба, а одмах потом, упоређују се са велелепним албанским. Разлика је више него очигледна. И опет раз-

знавање “Ено Кељетове куће, цела је разрушена. Како знаш? Па ено је поред Рустемове. Видиш оно тамо је Рустемова. Ено Мишкове, а оно тамо је кућа Рајића, оно тамо Ђуровића”. И ко зна докле би тако, да нас у разгледању није прекинула патрола KFOR-а.

У ОБИЛАЗАК НА СВОЈУ ОДГОВОРНОСТ

На тремеђу К.Митровица-Исток-Ђураковац, код места знаног као Сарина кућа, зауставља нас десетак војника шпанског KFOR-а. Захтевају да сви путници изађу из возила и упознају их са чињеницом да нису стигли да провере терен који треба да се обиђе, јер нису знали чија је која кућа. У обилазак кућа могу само на сопствену одговорност, а у том случају, морају да потпишу посебно штампане изјаве на јако лошем српском језику. Свесни ризика, моји сапутници без много размишљања потписују изјаве, јер је жеља за обиласком куће јача од разума и страха за живот. Чини ми се да су и припадници KFOR-а били изненађени брзином сагласности, као да су очекивали веће негодовање. Након потписивања изјава да неће тражити одговорност за небезбедност, од оних који су задужени за њихову сигурност, групи Томанчана се дозвољава наставак пута. Сада уз јаку пратњу припадника KFOR-а.

ПРЕБРОЈАВАЊЕ

Најзад стижемо у Томанце. Стајемо на уласку, где су се налазиле српске куће. Група се брзо раштркава у жељи да што пре види своја имања. Наши пратиоци нас заустављају. Стајемо скамењени, под утиском упозорења да терен није испитан нити очишћен од евентуалних направа. Међутим, на срећу, није то разлог. Пре поласка у разгледање, расељене жели да поздравити општински службеник за повратак **Бајрам Ђељај**. На самом почетку, господин Ђељај прозива присутне са списка. Уочавајући да је много више расељених од онога што је прочитао, негодује и каже да не може тек тако да се долази. Није прихватио ни уверавања састављача ових редова да је пропусти његов, јер је списак послат на две странице, а он понео само прву. Након

Прозивка пре обиласка имања

помоћи представника Данског савета Косова, неспоразум је изглађен и могло се кренути у обилазак. У две

групе. Једна, ту на месту “дочека”. Друга, у унутрашњост села, по први пут од 1999. године. Ваш извештач представљајући се (иако се одавно добро знамо) господину Ђељају као сарадник билтена ИНФО и ТВ емисије Повратак, покушава да сачини прилог о плановима општине за прихват повратника. Ђељај предлаже да се то обави наредног дана у његовој канцеларији. Прихватам обећање и одлазим са другом групом у унутрашњост села, рачунајући да то представља већи изазов.

ОД КУЋЕ - НИ ТЕМЕЉИ

На половини села, долазимо до куће **Мирка Реџића**, односно мало је пролазимо. Реџић узбуђен не може себи да опрости како је могао да прође своју кућу. Није му јасно како није на време препознао где да

Ни кроз објектив фотоапарата се не виде остаци кућа

стане. Враћамо се мало уназад и констатујемо да није имао разлога да негодује. Од куће ни трага. Ако је за утеху, по оном старом, остао је само кућни праг и рам од улазних врата у двориште куће. Али само то и ништа више. Све зарасло. Реџић у жељи да ипак види шта је од куће остало, креће у непознато. **Момира Миленковић** га убеђује да то нема смисла, да терен није испитан. Подсећа га на тежину потписане изјаве. Тешка срца одустаје од обиласка и поставља сам себи питање који је разлог његовог доласка, ако није могао да обиђе кућу, ако није могао да види комшије са којима је добро живео. Оштрицу његовог гнева ублажава млади комшија, Албанац који случајно пролази улицом, препознаје комшије и искрено им се обрадује. Почињу уобичајена пропитивања како је ко и како се живи. Реџић задовољан што су представници КПС-а (а и ми остали присутни) могли да на делу виде његов ауторитет у селу после девет година, посебно од младих, за које многи верују да су се окренули другој страни и да више нису за заједнички живот.

ИЛИ - ОД КУЋЕ ЊИВА

Након више упозорења да је група велика, времена мало, да треба и остали да обиђу своје куће, Реџића једва одвајамо од поменутог комшије, свесни да је остало још пуно тога не реченог и не питаног. Ипак, прошло је девет година. Битно је да су бројеви телефона размењени, ако има обостране воље (неко каже и интереса), биће и контаката.

СТИЖЕМО ДО МЕСТА ГДЕ ЈЕ НЕКАДА БИЛА ПОРОДИЧНА КУЋА **Персиде Љушић**, њених сестара **Радмиле**, **Момире** и брата **Рајка**. Некада кућа, а сада њива на којој је засађен кукуруз. Од куће само део једног зида, колико да остане траг. Или је понестало горива код рашпишћавања терена. “Неће то да изађе на добро”, каже Радмила. Туђи зној никоме није донео добро. Улазе у њиву са намером да се фотографишу поред остатка куће. Писац ових редова, иако познат по томе да не бира терен, овога пута одустаје јер процењује да је изазов велики, а професионални допринос (када је информација у питању) занемарљив. Из пристojне даљине прати “власнике” за које у овом тренутку не постоје границе. Познат осећај, јер се и сам нашао у истој ситуацији, али још давне 2000. године.

Момира наилази на неуобичајено велику главицу купуса. Откида је онако тешку, носи са собом за успомену. “Нека виде да оволика главица купуса расте само овде код нас”, рече. Приликом обиласка воћњака, Рајко не одолева. Малим ножићем сече изданак са дрвета јабуке у жељи да покуша да га засади у месту привременог боравка. А воћњак препун јабука и крушака. **Десимиру Здравковићу**, чија је многобројна породица имала две велелепне куће од преко хиљаду квадрата, онемогућено је да на миру обиђе кућу, сталним упозорењима да кућа није испитана и да постоји опасност. Део куће је обишао на своју одговорност, а онда одустао.

Након спајања са првом групом, сазнајемо да је она имала малих непријатности и провокација од стране комшија, младих Албанаца. Заједно обилазимо гробље у Томанцу и Ђураковцу. Слика идентична као и код већине гробаља на Косову и Метохији. Споменици порушени, гробље запуштено, зарасло, депоније смећа и кости животиња. Војници KFOR-а нас упозоравају да пазимо јер има два до три гроба која су пропала па пос-

Свеће на порушеним гробовима

тоји могућност од пада у раку. Ми се ипак више прибојавамо експлозивних направа на које су нас упозоравали. Након гробља обилазимо манастир Гориоч, као и са свим групама из источког краја. Поновом срдачан сусрет од стране монахиња и жеља да ће се верници вратити и остати. Смештамо се и ноћ проводимо код повратника у Сувом Лукавцу.

СУВИ ЛУКАВАЦ - ПОЧЕЛА ИСКЉУЧЕЊА СТРУЈЕ

КЕК, односно Електродистрибуција Косова, четири године није достављала рачуне за утрошену електричну енергију. Сада, када су то почели да раде у српским срединама, рачуни за струју износе од 3,5 до 7.000 еура. Због немогућности покривања трошкова утрошене електричне енергије КЕК је почео принудна искључења. Подсећамо да у ретким тренуцима када на Косову и Метохији има електричне енергије, добар део корисника, сматрајући да никада неће добити рачуне, неодговорно троши драгоцену енергију.

ДЕМОКРАТИЧНОСТ НА ДЕЛУ

Наредног дана само две обавезе по плану. Састанак у општини и сазнања о условима повратка, прибављање потребних личних докумената и краћа шетња по Истоку. Прва обавеза делимично извршена. На самом почетку састанка, присутне поздравља општински службеник за повратак Бајрам Ђељај, и званично упозорава да је у сали у којој се налазимо, забрањено снимање. Прекида наставак састанка док нисмо искључили и сакупили опрему. Не знајући да ли се под тиме подразумева и фотографисање, а у настојању да не будемо узрочници евентуалних непријатности, остали смо и без фото записа са овог скупа.

Након краће паузе, Ђељај је објаснио начине повратка и подршке повратку по процедурама UNDP-а и изразивши задовољство да општина Исток има најбоље резултате када је повратак у питању. Учесник састанка на општинским радним групама, представник села Томанце, **Радоје Радојевић** је изразио незадовољство што председник општине или његови заменици нису удостојили скуп и дошли да поздраве расељене. Поготово пошто је при улазу у зграду општине видео председника на ходнику. Главна замерка присутних расељених лица је била што општина нема неку одређену стратегију нити финансијска средства за подршку повратку. Мирко Реџић је истакао да је од комшија Албанаца добијао информације у каквом је стању његова имовина и да није очекивао ништа боље од онога што је видео, али је очекивао да ће комшије бити обавештене о њиховом доласку, те да ће се уприличити сусрет са комшијама, због чега је највише и дошао. Састанак је завршен закључком да се у што краћем року изради концепт документ о повратку у Томанце како би се убрзао процес повратка. Након састанка, поново смо покушали да обавимо обећани интервју са Бајрамом Ђељајем, али смо и овога пута одбијени са образложењем да има хитан састанак.

Расељени су кратко време предвиђено за шетњу Истоком искористили да купе мало сузук за своје у расељеништву. Да их још који дан, док причају о утисцима са пута подсећа о овој посети. Ипак, осећај у души, којег још увек нису свесни, остаће много, много дуже од мириса и укуса непревазиђеног источког сузук.

Текст и фотографије: **Златко Маврић**

У ОРГАНИЗАЦИЈИ УНИЈЕ - САВЕЗА УДРУЖЕЊА ИРЛ СА КИМ,
У БЕОГРАДУ, ОДРЖАН ОКРУГЛИ СТО ПОД НАЗИВОМ

“ПОЛОЖАЈ ИРЛ РОМА, АШКАЛИЈА И ЕГИПЋАНА У РАСЕЉЕНИШТВУ”

Недостатак докумената, лоши услови стиновања у нехиџијенским насељима, немогућности зайослења, остваривања здравствене и социјалне заштити, мали број деце која похађају редовну наставу, стереотипи, предрасуде и не ретка дискриминација од стране осталог стиновништва, основни су проблеми са којима се сусрећу Роми, Ашкалије и Еџипћани у расељењу, закључено је на овом скупу. Дугогодишњи лош положај, нетретирање њихових проблема на прави начин, приморава већи део људи из ове заједнице на асоцијално самосналажење како би колико - толико обезбедили, макар храну за себе и своје породице, што већинском делу стиновништва смета и неретки су индивидуални и колективни напад на њих и њихова насеља због тога.

Када се томе дода, да се у последњих девет година, на простор Косова вратило само нешто више од седам хиљада припадника РАЕ, од којих једва преко две хиљаде Рома, који, углавном, не могу да остваре своја имовинска и друга права на КиМ, долазимо до стварне слике стања са којима се суочава ова, иначе, најугроженија популација у Србији.

Поред многобројних пројеката који су спровођени у циљу побољшања њиховог положаја од стране међународне заједнице и Владе Републике Србије, већи помаци у побољшању њиховог положаја нису остварени. Из неких излагања, стиче се утисак да су они сами криви што су у таквом стању, не узимајући у обзир да можда пројекти који су спровођени у том циљу, нису на адекватан начин сагледавали њихове проблеме и проналазили решења која ће дати боље резултате од постигнутих. У одсуству правог одговора најбољи излаз је да се жртва прогласи главним кривцем за стање у којем се налази.

УВОДНИЧАРИ

Управо је и циљ овог округлог стола, на коме су уводничари били **Доста Палић**, председница УО Уније, **Ленарт Коцалаинен**, представник UNHCR-а за Србију, **Ленс Кларк**, представник UNDP-а, **Раде Ђирић**, координатор Центра за хумане ресурсе чланица УНИЈЕ интерно расељених лица и **Иванка Костић**, извршна директорка НВО “Праксис”, био са једне стране да представи проблеме са којима се сусрећу РАЕ у расељењу, присутним представницима министарстава Владе Србије, невладиним организацијама и коначно, широј јавности и са друге стране да Влада преко својих институција, међународна заједница преко својих агенција,

представе своје планове и активности које спроводе у циљу смањења нагомиланих проблема код ове заједнице.

Представник Министарства за КиМ **Дарко Васић** је изнео програм овог Министарства који је свеобухватан за ИРЛ, не правећи разлике према националној припадности. У његовом излагању, поред програма помоћи повратницима на КиМ, предвиђени су и програми помоћи при интеграцији, што је охрабрујуће имајући у виду да се интеграција ИРЛ тешко остварује.

ДИСКУСИЈЕ

Представник Министарства за рад и социјалну политику **Марија Вујошевић**, говорила је о програмима намењеним Ромима и сиромашним грађанима који нису обухватили ИРЛ из РАЕ заједнице. Она је истакла да су овом округлом столу требало да присуствују и представници Министарства унутрашњих послова, просвете, здравства, управе и локалне самоуправе, како би се могла створити целовитија слика и бољи приступ у решавању нагомиланих проблема који се тичу наведене популације. Као један од закључака, прихваћен је

овај предлог и договорено је да се непосредно по формирању нове Владе, наведена Министарства упознају са проблемима и да се пре доношења новог буџета покушају изнаћи ставке у буџету, које би побољшале положај расељених РАЕ.

Давор Рако је изнео дугогодишње упозорење од стране UNHCR-а о недостатку међусекторске сарадње од државног до локалног нивоа власти. Душко Јовановић, из Канцеларије за инклузију Рома Владе Војводине, изнео је низ позитивних примера шта је за кратко време урађено у пружању конкретних видова помоћи, почевши од стамбеног збрињавања, за-

АКТИВНОСТИ УНИЈЕ

послења, доделе близу 200 стипендија средњошколцима и студентима ромске популације. Но ни ови програми нису обухватили кориснике из РАЕ заједнице.

О тешкој ситуацији у којој се налазе говорили су и сами представници РАЕ у расељењу, изневши низ конкретних проблема са којима се сусрећу у свакодневном животу, рекавши да њих треба решавати одмах. У расправи су учествовали и представници Данског савета за избеглице, чланица Уније и UNDP-а, указавши пут ка решавању горућих проблема РАЕ. **Славица Милуновић** из НВО “Божур”, чланица УНИЈЕ је истакла да је до сада постојала велика злоупотреба ових људи поготово у програмима повратка.

ЗАКЉУЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Закључујући расправу **Џон Ендрју Јанг**, шеф Одељења за правну заштиту UNHCR-а, истакao је да се 15 година бави проблемима Рома у окружењу. Сложио се са тиме да проблема има, да је Влада Србије доста урадила на њиховом решавању, нагласивши да и сами Роми морају више рачуна да поведу о себи самима. Када сами реше оне проблеме које реално могу, када натерају своје сународнике да шаљу децу у школе, поведу више рачуна о хигијени својих насеља, тада ће имати много више права да од државе, међународне заједнице и разних донатора, траже помоћ у решавању свих наведених проблема, закључио је Јанг.

Општа препорука је да држава исказе јаку политичку вољу и кроз краткорочне приоритете, приступи решавању проблема који оптерећују ИРЛ из РАЕ заједнице кроз примену препорука које су уназад неколико година долазиле од стране међународне заједнице, домаћих и међународних НВО организација.

Осврт треба да се учини, пре свега, на хуманитарним правима не искључујући ни универзална, људска,

грађанска и друга права која припадају свим људским бићима самим рођењем, пре свега, право на лична документа које им отвара пут за остваривање и осталих права.

Применуа предочених препорука могла би да се оствари кроз постојеће и доношењем нових закона, остваривањем међусекторске сарадње од републичког до локалног нивоа власти.

Полазна основа за покретање решавања нагомиланих проблема ових људи је, пре свега, признавање да су и ови људи држављани Србије са свим правима и обавезама који им припадају да имају право на поседовање личних докумената, право на држављанство чиме им се омогућује остваривање и других права, пре свега социјално економских.

Третирањем ИРЛ и РАЕ ИРЛ, својим грађанима омогућује приступ решавања њихових проблема кроз разне стратегије и акционе планове које су у том правцу израђене (Стратегија за смањење сиромаштва, стратегија регионалног развоја, Стратегија европских интеграција, Декада Рома и њени акциони планови) и друга документа која су израђена у циљу развоја Србије укључујући и миленијумске циљеве искорењивања сиромаштва.

Проналажење оправдања недостатка материјалних средстава, оптерећеност приоритетнијим проблемима овим људима продужује агонију у којој се сада налазе и тренутни проблем се увећава кроз рађање нових генерација са још већим проблемима у односу на своје родитеље чиме се појављује проблем повећања броја генерацијски сиромашних, несоцијализованих грађана, склоних асоцијалним понашањима који штете целокупном друштву и производе негативне последице по целокупно друство у Србији, Европи и шире.

Текст припремио: **Раде Ћирић**, координатор ЦХР-а

Препорука 1:

Да се одмах по формирању Владе Србије, организује један округли сто на којем ће се окупити представници свих релевантних министарстава како би се изнашла решења за добијање личних докумената која су кључна у решавању и осталих нагомиланих проблема код ИРЛ из РАЕ заједнице. Имајући у виду да се ради о грађанима који су сиромашни и немају средстава за прибављање ових докумената требало би да се размотри могућност смањења административних препрека везаних за добијање докумената за ИРЛ И РАЕИРЛ. Поједностави процедура издавања јединственог матичног броја, накнадним уписима у књиге држављана. Посебне афирмативне мере требало би да буду стимулисане од стране државе и међународне заједнице имајући у виду да су ови људи не својом вољом запали у овакво стање.

Препорука 2:

Повратак, интеграција у Србији или опстанак у европским земљама, у којима су нашли уточиште су решења која требају да се охрабре од свих актера који раде на проблемима ИРЛ, а пре свих, од међународне заједнице и земаља домаћина.

Препорука 3.:

Имајући у виду економски положај државе Србије, међународна заједница би требало да пружи максималну финансијску, логистичку помоћ и сваки други вид помоћи у спровођењу мера побољшања положаја ИРЛ из РАЕ заједнице.

Препорука 4:

Укљученост самих угрожених у решавању сопствених проблема треба да се спроводи од свих актера који раде на решавању њихових проблема (државних, међународних...). Овакав приступ решавања проблема угрожене чини одговорним за сопствену будућност.

До сада су углавном били само корисници програма или се њихов рад заснивао на волонтерској основи, што им је више штетило у спровођењу одређених програма него доносило корист.

KI ORGANIZACIJA E UNIJAKERI-SAVEZI KOTAR KOSOVAKERE UDRUZENJA
KO BEOGRADO IKHERDE JEK KEDIMATA PO ANAV

“POLOŽAJI IRL ROMA, AŠKALIJE THAJ EGIPĆANA KO RASELJENIŠTVO”

Bizo dokumenca, chelalo djivdipe ko bilache thana, bizi buci, te saj te lecinenpe, bizo varsavo pomoci, but hari o chave so djan ki sikavni, stereotipja, predrasude, thaj diskriminacija kotar avera manusa, osnova si problemja kolenca djivdinen o Roma, Aškalije i Egipćanja ko raseljenistvo zakljucindjam ko akava kedipa. Butebersengero chelalo djivdipe bizo te resinen pe akala problemja ko pravo nacin, terinel akale manusen ko bilache ponasanja sarbi pumenge i pumare chavenge anena kotor maro, so avere manusenge smetinel i majbut si napadja ko manusa i ko lengere khera adaleske.

Kana ka adava dodel pe so ko akala enja bers ki Kosovo irinde pe samo 7 000 kotar kola samo 2.000 Roma kola nasci te resinen pe problemja e phuvjakere i avera pire prava ki Kosovo ava djiki pravo slika soja sa akala manusa suocavinen pe, inace si von najugrozime kotar sa ki Srbija.

I ako majbut projekturja kola kerde pe kotar I Medjunarodno zajednica thaj kotar I Vlada e Srbijakeri pobare pomakja na kerde pe .Kotar disave vakeriba so sundepe saj te zakljucinel pe so si von korkore bange so akadjukha djivdinen a na so o projekturja kola kerde pen a dine suze rezultatja. Kakna nasci te delpe pravo odgovori najlako sit e bandjaren pe o manusa so adjukha djivdinen.

UVODNIČARJA

Upravo i cilj ko akava kedipa, ko kova o uvodnicarja hune i **Dosta Palić**, predsednica kotar UO Unijakoro, **Lenart Kocalainen**, predstavniko kotar UNHCR-a zaki Srbija, **Lens Klark**, predstavniko kotar UNDP-a, **Rade Ćirić**, koordinatori kotar Centro zako humane resursja članica e UNIJ-akeri interno raselime manusengeri i **Ivanka Kostić**, izvršno direktorka kotar NVO “Praksis”, hine jekha rigatar te predstavinel o problemja kolenca djivdinen o nasle manusa

ko raseljenistvo kedime manusenge thaj i ki siro zajednica i ki aver rig te dikhel pe so i Medjunarodno zajednica, o ministarstvo e Srbijakoro avera NVO organizacije keren te lacharen o problemja so tistinen e nasle manusen.

Predstavniko kotar Ministarstvo zako KiM **Darko Vasić** vakerdja o programi kotar leskoro ministarstvo. O programi so prestavindja na delinel e manusen ko nacije. Ko leskoro vakeriba sundjam so uzo programja so keren pe zako iriba e manusen ki Kosova isiolen planja i zaki integracija soj suze planja ako djanjol pe so i drzava samo mangel te irinel e manusen.

DISKUSIJE

Predstavniko kotar Ministarstvo zaki bici i socijalno politika **Marija Vujošević**, vakeddja kotar programja so keren pe e Romenge i avere manusenge soj core. Akala programja nadolen but e nasle manusen. Oj istaknindja so ko akava

kedipa trebalo te oven i avera manusa kotar avera ministarstva sar bi pe kerela jek bolje resenje zako problemja kola isi e nasle manusen. Lakoro predlogo prihvatime sar suzo i cim pe i vlada formirinel ka kerel pe jek kedipa savorenca te dikhel pe sar saj te arakhel pe posukar resenje thaj love ko budjeti e drzavakoro te saj te resinen pe akala problemja zako manusa kotar i RAE zajednica

O **Davor Rako** iznesindja butebbersengero vakeriba kotar UNHCR-a so nane medjusektorsko saradnja kotar drzavakoro djiko lokalno nivelo. O Duško Jovanović, kotar i kancelarija zaki inkluzija e Romengeri kotar i Vlada e Vojvodinakeri, ikaldja but suze primerja so zako kratko vreme kerdja pe e romenge. Kotar khera bucakere primerja stipendije zako chave so djan ki skola. No ni akala primerja hari nasle manusenge saj te pomozinen.

So phareste djivdinen vakerde I korkore o nasle manusa .On vakerde pumare svakodneva problemja I mangen odma te saj te resinen pe. Ki rasprava ucestvuvinde I prestavnica kotar DRS avera clanja kotar I UNIJA I **Slavica Milunović** kotar NVO “Božur”, članica e UNIJ-akeri vakerdja so djiakana but akala manusa zloupotrebendepe pogotovu ko programja kotar iriba

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Ko phandiba I rasprava o **Džon Endrju Jang**, šefi kotar odeljenje zaki pravno zastita ko UNHCR-a, istaknindja so 15 bers kerel buci ko romane problemja ko regionji.godina bavi problemima Roma u okruženju. Složindja pe so isi bare problemja I so I drzava kerel dosta buci ko adala problemja ama pucel pe so o Roma korkore keran ko pumare problemja.kana korkore resinen disave lengere problemja saj te roden I averendar te pomozinnen olen I I medjunarodno zajednica I I drzava.

Opšto preporukasi i drzava te iskazinel zeralji politicko volja te mangel te resinel o problemja si si e nasle manusen.isi dosta preporuke so ko nakhle bersa dine pe kotar medjunarodno zajednica,avera NVO

Treba te dikhel najangle o humanitarna prava pa i o univerzalna,ljudska, gradjanska,i avera prava so pripadinel e manusenge.Najangle licna dokumenta so phavel o drom i avera prava so o manusa saj te korostinen.

Akava saj se te kerel pe maskaro zakonja so isi i avera zakonja te annenpe so ka pomogninen te phraven pe o problemja.O ministarstva trebulo maskarpumende te vakeren i zajedno te keran buci ko akala problemja.

Polazno osnova treba te ovel soj si i akala manusa e drzavakere i olen isi ista prava sar avere manusen.Lengere dokumenta si najangle te saj i avera prava te koristinen.na-

jangle socijalno- ekonomska

Mangipaja IRL thaj RAEIRL pe manusenge phavel pe drom te chinaven pe lengere problemurja andro majbut Strategije ,akciona planurja kola kerdepe ki adaja rig (Strategija te chinavel pe o coripe ,, strategija te razvinel pe o regionji, Strategija kotar evropakeri integracija,Dekada e romengeri i lakere akciona planurja0thaj avera dokumenta so kerdepe te razvinel pe i

Srbija kajsi i milenijumska ciljevja te cinavel pe o nanipe

Te rodel pe opravdanje sar nane love,sar isi pobare problmurja akale manusenge anel bari agonija taj lengero coripe bijanel avera generacije so ka oven core i nakasaj te chinavel pe o generacijsko siromastvo kotar akala manusa.so ka ovel pobaro problemi coripaskoro soj bari steta ko celokupno drustvo .

O teksto kerdja: **Rade Ćirić, Koordinator ko CHR-a**

Preporuka 1:

Tekerel pe jek kedipa cim kerel pe i vlada kotar i Srbija kaj ka oven sa o manusa kotar ministarstva so saj te pomozinen ko akala problemja so isi e manusen kotar kosovo.Najangle te resinen pe olengere dokumenta soj si kljuco te resinen pe i avera problemurja.ko manusa kotar i RAE zajednica. Te ovel ki godji soj si akala manusa core sar bi olenge kerela pe te napokinen akala lila i tekerel pe ki poprosto procedura.But djene naneolen maticna brojurja,nane pisime ko maticna knjige ko bijamiba i te dikhel pe sar poprosto te saj te pisinen pe naknadno.Posebno kotar i drzava trebulo te overnafirmativna mere i kotar medjunarodno zajednica kana djanel pe so akala manusa naale pumara voljaja ko akava stanje.

Preporuka 2:

Iriba, integracija dali besipa ko evropakere phuvja kaj arakhle utociste o nasle manusa treba te pe lenge del dumo kotar savore kola keran buci ko akala problemjaa najangle kotar medjunarodno zajednica i kotr phuvja kaj akala manusa arakhle pumaro than.

Preporuka 3.:

Sar savore djanen sar si materijalno stanje e Srbijakoro medunarodno zajednica trebulo te del materijalno i aver pomoc e srbijake sar bi oj pomogninela e manusen kotar RAE i zajednica.

Preporuka 4:

Ko akala projekturja mora te oven ukljucime i korkore o core manusa kotar RAE zajednica On korkore treba te keran buci ko pumare problemurja sar bi ovena odgovorna i olen trebulo te ukljucinen savore i i drzava i i medjunarodno zajednica.Dji akana ule samo korisnikurja thaj volonterja so olenge vise kerdja steta nego li so dinja len pomoc te ikljon kotar coripe.

УНИЈА НА САЈМУ НВО ОДРЖАНОМ НА ЕХИТ-у ПОД НАЗИВОМ PLACE TO MOVE - МЕСТО ПОКРЕТА

У првој половини јула, на Петроварадинској тврђави у Новом Саду, одржан је ЕХИТ фестивал. У току фестивала организован је и Сајам невладиних организација под називом “Place to move” (Место покрета) у организацији Грађанског пакта за југоисточну Европу, на коме је свој рад представило осамдесет шест невладиних организација из региона. Међу њима, своје место нашла је и Унија – Савез удружења ИРЛ са Косова и Метохије.

ЕХИТ је као манифестација од свог оснивања прерастао границе и поделе које раздвајају народе и постао највећи музички фестивал на подручју југоисточне Европе. За четири дана, колико траје фестивал, око 200.000 младих, из свих крајева Европе, дође на Петроварадинску тврђаву и, уз музику и дружење, остави део себе. И ове године, фестивал је окупио многа позната имена из света и наше земље, тако да су посетиоци имали у много чему да уживају. За разлику од ранијих година, могло се приметити да је организација била на високом нивоу и да су гужве много мање. То је постигнуто великим избором различитих жанрова музике, која је била тематски распоређена на петнаестак одвојених бина.

На простору између Реге и Фјужн стејца био је смештен Сајам невладиних организација, који је радио сваког дана фестивала од 18-20 часова. **Марија Станковић**, из НВО “Центар за хумане ресурсе” Београд, чланице Уније и **Богдан Меанџија**, асистент извршног секретара Уније, представили су рад Уније, те указали на проблеме са којима се

расељеничка популација сусреће. У том контексту, подељен је велики број примерака брошуре “Глас расељених” и ИНФО Билтена Уније, и око 50 Фасцикли Уније са резимеом рада, пруживши тако великом броју младих да се упознају са радом наше организације. Дељени су и часописи “Данас и сутра”, “Прави одговор”, извештаји UNHCR-а о стању и проблемима интерно расељених лица у Србији, као и већи број примерака Декларације о људским правима.

Током бројних разговора са посетиоцима штанда Уније, дошло се до закључка да је информисаност млађе популације о интерном расељеништву на незадовољавајућем нивоу.

Текст и фотографије: **Богдан Меанџија**

АНКЕТА

ЖИВОТ РАСЕЉЕНИХ НЕПОЗНАНИЦА ЗА ВЕЋИНУ УЧЕСНИКА

У току одржавања Сајма НВО, тим Уније спровео је истраживање о информисаности посетиоца о интерно расељеним лицима. Истраживање је спроведено путем упитника, методом случајног узорка на стотинак испитаника.

1. На питање да ли су икада чули за интерно расељена лица, 96,42 % је одговорила позитивно, а 3,58% испитаника негативно.
2. На питање да ли знају разлику између избеглица и интерно расељених лица 55,36% лица је одговорила позитивно, а њих 44,64%.
3. На питање да ли знају да у Србији живи преко 200 хиљада ИРЛ, 39,29%, испитаника су одговорила потврдно, а 60,71% је дало негативан одговор.
4. На питање да ли познају неко ИРЛ, потврдно је одговорило 33,93 %, док је 66,07% имало одречан одговор.
5. На питање да ли знају нешто о проблемима ИРЛ, само 25% је одговорило са да, а чак 75% је заокружило не.
6. На питање да ли су негде чули о проблемима са којима се сусрећу ИРЛ, 41,07%, испитаника су одговорила потврдно, а 58,93% негативно.
7. На питање да ли мисле да медији дају довољно информација о ИРЛ, само 10,71% је рекло да, а 89,29% испитаника одговорило је не.
8. На питање да ли знају где ИРЛ живе, 14,29%, а 85,71% одречно.
9. На питање да ли знају да ИРЛ немају могућност да дођу на ЕХИТ, 12,5% је заокружило да, а 87,5
10. На питање да ли су помогли некад неком ИРЛ, само 7,14%, 4 испитаника је одговорило позитивно, док су чак 92,86% испитаника одговорила негативно.

ОБЈЕКТИВ СА КИМ

РАСЕЉЕНИ У ПОСЕТИ ОПШТИНАМА ПОДУЈЕВО И ИСТОК

Подужево: Обновљена црква

Томанце: Ни помена од обнове

Г. Лайшишца: Испред узурпиране куће

Томанце: Од куће је остало само ово

Гробља најчешћа мета вандала...

Томанце: Шийражје сакрило унишћене сјоменике

Г. Лайшишца: Актуелна поорука након 15 година

Фотографије: Златко Маврић, Доста Палић, август 2008. године

ПРИСТУП ПРАВОСУЂУ, ИМОВИНИ, СОЦИЈАЛНИМ И ЕКОНОМСКИМ ПРАВИМА ОД СТРАНЕ ИНТЕРНО РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА

Са ошварања окрулож сјола

Представници државних институција, локалних и међународних НВО, на овом скупу који је одржан, средином овог месеца на Копаонику расправљали су о побољшању приступа интерно расељених лица образовању, здравственој и социјалној заштити, запослењу и правној помоћи.

Овај тродневни догађај заједно су организовале Мисија ОЕБС у Србији и Савез удружења интерно расељених лица (УНИЈА).

“Интерно расељена лица често су рањива на злоупотребу људских права. Ситуација у којој се налазе захтева специфично реаговање, често различито од реаговања на ситуацију других сегмената популације у земљи или у региону,” изјавила је **Ханелоре**

Валијер, шефица Одељења за демократизацију Мисије ОЕБС у Србији.

“Учесници су нагласили да је потребно хитно донети одговарајућа системска решења како би се интерно расељеним лицима омогућио неометан приступ свим правима. Како у местима где тренуно бораве, тако и у местима одакле су дошли и где намеравају да се врате”, истакао је, у свом излагању, **Златко Маврић**, испред УНИЈЕ - Савеза удружења интерно расељених лица.

Учесници састанка такође су дискутовали о резултатима истраживања које је подржала Мисија ОЕБС у Србији. Ово истраживање бави се проблемима заштите права интерно расељених лица у Србији, а спроводи га домаћа невладина организација “Praxis”.

КАНЦЕЛАРИЈА ПОРТПАРОЛА МИСИЈЕ ОЕБС-А У СРБИЈИ

(Више информација са овог скупа биће објављено у наредном броју УНИЈА ИНФО Билтена)

Чланице Уније

Божур – Смедеревска Паланка, Првог српског устанка 109, тел: 026/313-893, e-mail: bozur@verat.net

Глас Косова и Метохије – Београд, Скадарска 40а/II, тел: 011/275-4436, e-mail: gkim@eunet.yu, www.glaskim.co.yu

Завичај за повратак – Крагујевац, Душана Дугалића 47, тел: 034/362-376, e-mail: zavicpo@infosky.net

Зора – Светог Саве 6, Беране, Тел/факс: +382 87/234-200. e-mail: zora_nvo@cg.yu

Југ – Краљево, Цара Душана 27/39, тел: 036/323-220, факс:036/320-430, моб: 064/612-79-66, e-mail: agrkovic@yahoo.com

Свети Никола – Луја Адамича 26 Д, Нови Београд, Тел/факс: 011/26-06-930, e-mail: svnikola@scnet.ty

Свети Спас – Београд, Балканска 25, тел: 011/2686-161, e-mail: svetspas@eunet.yu, www.svetispas.org

Срећна породица – Ниш, улица Душанова 97/4/7, тел: 018/523-647, e-mail: vulicevicr@bankerinter.net

Центар за правну заштиту – Београд, Балканска 25, Тел/факс: 011/2686-161, e-mail: rprotect@eunet.yu

Центар за хумане ресурсе – Сутјеска 318/е Котез – Београд, Тел/факс: 011/715-762, e-mail: chrbgd@eunet.yu

Унија – Канцеларија у Београду – Крунска 15, тел: 011/324-5410, 323-1005, 303-5392; Факс: 303-5393
e-mail: unijakm@eunet.yu, www.unijakm.org

Унија М – Мујо Уљфинаку 5, Приштина, +381(0)38 227 987, +381(0)62 518 108, +377(0)44 897-578,
e-mail: program@unijamkosovo.org, programunijam@yahoo.com

УНИЈА ИНФО – Главни и одговорни уредник: **Жељко Ђекић**; Уређивачки одбор: **Бранислав Скробоња** (председник), **Гордана Ђекић** и **Раде Ђирић** (чланови); Технички уредник: **Гордан Блажић**; Насловна страна: **Златко Маврић**

Адреса редакције: Крунска 15, 11000 Београд, тел/факс: 011/323-1005; Факс: 303-5393; e-mail: unijakm@eunet.yu
Штампа: “Maxima Graf”, Петроварадин; Тираж: 5000 примерака; Бесплатан примерак; ISSN 1820-3531, COBISS.SR-ID 117382153